

точність, повнота представлення фактів та інформації по проблемі. Стандарти новинної журналістики є універсальними ознаками будь-якого якісного журналістського матеріалу. Їх недотримання або порушення в інформаційній журналістиці призводить до того, що отримуємо або неякісний матеріал, або принципово інший продукт («джинса» – пропаганда та піар, які **видаються журналістикою**)» – повідомляє громадська організація «Інститут масової інформації».

Для приміток:

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням ознайомитися з текстом вигаданого репортажу про протест проти знесення Національного театру на вигаданому телеканалі «Фазан».

Під стінами Київською міською державною адміністрації (КМДА) зібралися актори та любителі театру, які протестують проти знесення Театру імені Івана Батого. Протестувальники облили червоною фарбою сходи перед КМДА, передали «Маніфест протесту» проти непередуманих змін. Головне гасло акції — «Зупиніть криваве знищення акторів!» Актори просять відмовитися від знесення театру, де працюють понад 200 осіб, підвищити заробітні плати всьому акторському складу та зробити театральні постанови для відвідувачів безкоштовними, аби не позбавляти громадян права на доступ до культурних цінностей та благ. Понад 300 осіб вимагали відставки міністра культури України. Передавши депутатам Київради свої вимоги, протестувальники встановили наметове містечко та вісім активістів оголосили голодування. Серед них і голова профспілки радіомовлення, Стародубська Валерія: «Вісім протестувальників були змушені оголосити голодування до моменту вирішення тих питань, які обговорюються. Перше — це відставка міністра культури України. Друге — це припинення просування цієї ганебної ідеї знесення театру, яка спрямована на знищення дозвілля та заробітку сотні українців.

Репортаж на вигаданому телеканалі «Фазан»

Джерело фото:
<https://www.kyivpost.com/ukr/theater-in-ukraine>

ЗАПИТАЙТЕ.

- Що ви зрозуміли із сюжету? (Вочевидь, учні просто перекажуть сюжет: протестувальники незадоволені рішенням знести театр і вважають його ганебним).
- Чи нічого вас не насторожило в сюжеті? Що залишилося незрозумілим? (Немає коментаря чиновників, які прийняли рішення знести театр або міністра культури України, відставки якого вимагають. Голова профспілки радіомовлення Стародубська Валерія пояснює позицію протестувальників, але позиція КМДА ніяк не висвітлюється. Таким чином порушено один із основних журналістських стандартів – баланс думок і точок зору. До того ж, не зрозуміло, чому саме голова профспілки радіомовлення представляє інтереси протестувальників).
- Як ви думаєте, чи коментар протилежної сторони має бути в такому сюжеті? (Звісно, адже «Фазан» транслює звинувачення чиновників, зокрема КМДА та міністра культури, але ні причини такого рішення, ані правдивість озвученого протестувальниками не висвітлена. У сюжеті обов'язково мав би бути коментар представника КМДА. У разі його відмови від інтерв'ю в сюжеті про це треба сказати).

ПРИМІТКА. Винесіть так зване велике питання на обговорення: з якою метою ЗМІ забарвлюють ту чи іншу подію? Що обов'язково мають перевірити кореспонденти перед тим, як подавати новину?

Вправа 2 «Факти чи емоції?»

Мета

- » сформувати навички критичного мислення, аналізу новин у різних ЗМІ та навички пошуку альтернативних джерел інформації;
- » показати учням, як новини можуть впливати на наші емоції;
- » розвивати вміння знаходити відокремлення в реченнях, зокрема додатків, а також використовувати їх у створених самостійно конструкціях;

Уміння і навички з інфомедійної грамотності

- » емоційний інтелект, уміння пояснити, як медіа впливають на наші емоції

Що необхідно підготувати до уроку

- » відеоролики репортажів (або підключення до мережі Інтернет у класі);
- » презентацію;
- » проєктор;
- » мультимедійна дошка (або екран);

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням подивитися два сюжети «ТСН» «Україна в цифрах: за 27 років незалежності українців поменшало на 10 мільйонів» (посилання – <https://www.youtube.com/watch?v=16hoMeTA04o> або <http://bit.ly/2Uvp0zD>) та «Україна в цифрах. Що буде з населенням країни у найближчі десятиліття» (<https://www.youtube.com/watch?v=ef24tx4qso> або <http://bit.ly/2XkCEau>).

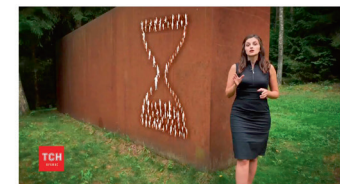
ЗАПИТАЙТЕ.

1. Що ви відчуваєте після перегляду цих сюжетів? (*Страх, спустошення, небезпеку, пригнічення, передчуття катастрофи, з'являється бажання втекти та врятуватися*).
2. Як думаєте, чому саме такі почуття заволоділи вами? (*У сюжеті тема зменшення населення в Україні подається як щось страшне і неминуче, це видається незворотнім процесом*).
3. Якими способами автори сюжету досягають такого гнітючого ефекту? (*У кадрі журналістка постійно знаходиться одна, навколо немає людей, фоном служать змонтовані картинки зруйнованих або напівзруйнованих будівель. У кадрі також з'являються «стіни» старих неробочих телевізорів. У першому сюжеті бачимо в телевізорі поряд із кореспонденткою один робочий телевізор, який транслює соціальну рекламу «Плюсів» «Ти не один: нас 52 мільйони». Проте картинка синього кольору, промова журналістки та побудова сюжету створює ілюзію минущини: уже нікого немає. Статистика, яку оголошує Ольга Василевська, візуалізується червоно-кривавим кольором. Сходинки в сюжеті також покриваються кривавою барвою в кращих традиціях фільмів жахів. «ТСН» транслює ледь не постапокаліптичну картину*).

ТСН «Україна в цифрах: за 27 років незалежності українців поменшало на 10 мільйонів»

ТСН «Україна в цифрах. Що буде з населенням країни у найближчі десятиліття»

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням виявити в сюжетах речення-маркери, які навіують тривогу («Ми перша нація у світі, яка може зникнути повністю», «Вдумайтесь в цифру: за 25 років мінус 10 мільйонів українців. Це ціла Швеція, Греція або Португалія. Це в два з половиною рази більше, ніж під час Голодомору. Це навіть більше, ніж було вбито під час Другої світової війни», «Чіткі лише прогнози міжнародних експертів про те, з якою швидкістю ми всі вимремо. Уже зараз учені б'ють на сполох, найшвидше тане і, вочевидь, першою зникне Чернігівщина»).

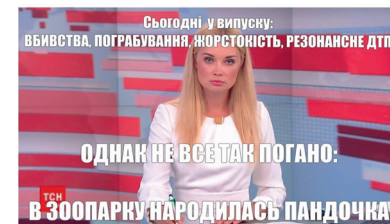
Для приміток:

ЗАПИТАЙТЕ.

1. Що є зайвим, на вашу думку, у цих сюжетах, а чого бракує? (В інформаційній журналістиці насамперед подають факти, коли мають на меті висвітлити проблему. Уролику помітна надмірна емоційність: загальна картинка, інтонація кореспондентки, кольористика, формулювання створюють гнітючий ефект та забарвлюють реальність глядача – стає страшно, з'являються думки про катастрофу та жахливість нашого існування в Україні. До того ж, порушено журналістські стандарти: жодного посилання, жодного джерела статистики не вказано. Хто є міжнародними експертами? Які вчені б'ють на сполох? Звідки статистика про зниження чисельності населення за роки незалежності, звідки взято дані про причини смерті? Усіх цих даних бракує).
2. Чи можна, на ваш погляд, вважати цей сюжет хорошим прикладом інформаційної журналістики? Які висновки можемо зробити? (У цьому сюжеті порушено декілька основних журналістських стандартів: достовірність (посилання на джерела) та точність. Замість акценту на фактажі, журналістка робить його на емоційній складовій. Пересічний глядач може не звернути увагу на відсутність джерел інформації. Наприклад, у сюжеті говорять про «прогнози міжнародних експертів», але не зрозуміло, хто саме ці експерти та як склалися ці прогнози. До того ж, коли використані джерела не зазначені, ми позбавлені інструментів для перевірки достовірності поданої інформації. Новина – це насамперед підтверджені факти, які висвітлюють проблему. Проблема зменшення населення в Україні – дуже важлива, але мета порушення її в ЗМІ – привернення уваги до проблеми, зокрема заклик її вирішення, а не створення паніки.)

ПРИМІТКА. Відсоток негативних новин в «ТСН» спричинив появу іронічних мемів у мережі (приклад такого мему на слайді презентації до уроку).

ЗАПРОПОНУЙТЕ учням записати озвучені висновки в зошит кількома реченнями, використовуючи відокремлені додатки.

ПРИМІТКА. Якщо ви вважаєте, що учні ще недостатньо підготовлені до сприйняття вищезгаданих тем, ви можете знайти прийнятні альтернативи. Можна опрацювати інші новини за такою самою схемою, наприклад, використати закладку «Маркери маніпуляцій та можливих фейків на відео – на що звертати увагу?». Кінцева мета: обговорити на прикладах основні стандарти в журналістиці та дати змогу учням скласти власну думку про недоліки сюжетів, використати відокремлені додатки. Хорошим ресурсом, де можна знайти матеріали, у яких порушені стандарти журналістики є <https://detector.media/category/revyu-monitoringiv/pagenum/1/>.

Маркери маніпуляцій у відео

МАРКЕРИ МАНІПУЛЯЦІЙ ТА МОЖЛИВИХ ФЕЙКІВ НА ВІДЕО – НА ЩО ЗВЕРТАТИ УВАГУ?

АВТОРСТВО	СЮЖЕТ	ВІДЕОРАД	ЗВУК	МОВА ВІДЕО
<ul style="list-style-type: none"> Автор надіслав безпримовані записи Немає жодної інформації про автора та чи це інтерв'ю чи неспроставлені Маніпулятивна багатомовка або ж причуда мови відео 	<ul style="list-style-type: none"> Відсутня сторінка авторства Відео втрачається наочно Відео не повне з контекстом Навіщо у відео вказано на конкретну людину, якщо не вказано її імені? Немає жодної інформації про людину, до якої звертаються Немає жодної інформації про людину, до якої звертаються 	<ul style="list-style-type: none"> Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом 	<ul style="list-style-type: none"> Закладка мови не відповідає ситуації У відео присутні звуки, які не відповідають ситуації Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом 	<ul style="list-style-type: none"> Стилістика відеоролика не відповідає ситуації Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом Відео не повне з контекстом

 ЗАВДАННЯ. До тексту «Експертка розповіла про причини демографічної кризи в Україні», адаптованого зі статті «Лідирує в ЄС у скороченні населення»: названі причини демографічної кризи в Україні», яка була опублікована на сайті РБК-Україна (<https://styler.rbc.ua/ukr/zhizn/lidiruet-es-sokrashcheniyu-naseleniya-nazvany-1535278256.html>), виконайте завдання знайти та підкреслити відокремлені додатки, означення, обставини.

 ПРИМІТКА. Наступний текст для аналізу можна вивести на екран зі слайду презентації до уроку. Для зручності відокремлені додатки виділені напівжирним, а означення і обставини - курсивом.

Експертка розповіла про причини демографічної кризи в Україні

За даними Держстату, середня очікувана тривалість життя в Україні у 2017 році дорівнювала майже 72 рокам. Співробітниця Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України Лідія Ткаченко розказала про причини скорочення населення. Про це пише «РБК-Україна» з посиланням на «ГолосUA».

За словами Ткаченко, Україна не перший рік входить в число держав із найвищими темпами скорочення населення. Наразі назвати точну кількість населення України неможливо. **На відміну від даних 2011 - 2012 років**, показники 2018 року вказують на більш високі темпи скорочення населення. Співробітниця Інституту говорить про декілька чинників, **зокрема про низьку народжуваність і високу смертність**.

«Крім цього, у нас дуже низька тривалість життя, люди помирають рано. Для європейської країни такі показники є неприпустимими», – розповідає Лідія Ткаченко. **Крім демографічних показників**, є інші: скорочення населення України буде відбуватися в основному внаслідок відтоку осіб працездатного віку, які масово виїжджають на роботу за кордон.

За даними, що їх наводить Ткаченко, жінки живуть на 10 років довше за чоловіків. Попри зміну діяльності більшості громадян чоловічої статі, середня тривалість життя не збільшилася.

«У нас один із найнижчих показників тривалості життя серед чоловіків у Європі. У середньому українські чоловіки живуть 67 років, а жінки майже 76 років. Це є характеристикою певного неблагополуччя в країні, в родині і в суспільстві», — каже вона. Для порівняння дослідниця наводить статистичні дані ЄС: чоловіки в середньому живуть 78 років, жінки близько 84.

Ткаченко також назвала причини ранньої смерті українців. Перш за все, йдеться про соціальні причини, **зокрема про схильність чоловіків до шкідливих звичок – алкоголю і куріння, байдужість до власного здоров'я, несвоєчасні візити до лікаря**. Також чоловіки частіше виконують специфічну роботу, важку і небезпечну. Йдеться про виробництва, шахти, будівництва та робочі спеціальності, де потрібно піднімати важкі предмети.

 ЗАПИТАЙТЕ. Чи відрізняється новина «Експертка розповіла про причини демографічної кризи в Україні» від сюжету ТСН? Якщо так, то як? (Передусім сюжет ТСН – це відео, а новина, адаптована з сайту РБК-Україна, є текстовим коментарем співробітниці Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України Лідії Ткаченко. Цей коментар є менш емоційно забарвленим та, скоріше за все, у більшості людей не викликає сильних негативних емоцій).

Для приміток:

Експертка розповіла про причини демографічної кризи в Україні

За даними Держстату, середня очікувана тривалість життя в Україні у 2017 році дорівнювала майже 72 рокам. Співробітниця Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України Лідія Ткаченко розказала про причини скорочення населення. Про це пише «РБК-Україна» з посиланням на «ГолосUA».

За словами Ткаченко, Україна не перший рік входить в число держав із найвищими темпами скорочення населення. Наразі назвати точну кількість населення України неможливо. На відміну від даних 2011 - 2012 років, показники 2018 року вказують на більш високі темпи скорочення населення. Співробітниця Інституту говорить про декілька чинників, зокрема про низьку народжуваність і високу смертність.

«Крім цього, у нас дуже низька тривалість життя, люди помирають рано. Для європейської країни такі показники є неприпустимими», – розповідає Лідія Ткаченко. Крім демографічних показників, є інші: скорочення населення України буде відбуватися в основному внаслідок відтоку осіб працездатного віку, які масово виїжджають на роботу за кордон.

► За даними, що їх наводить Ткаченко, жінки живуть на 10 років довше за чоловіків. Попри зміну діяльності більшості громадян чоловічої статі, середня тривалість життя не збільшилася.

«У нас один із найнижчих показників тривалості життя серед чоловіків у Європі. У середньому українські чоловіки живуть 67 років, а жінки майже 76 років. Це є характеристикою певного неблагополуччя в країні, в родині і в суспільстві», — каже вона. Для порівняння дослідниця наводить статистичні дані ЄС: чоловіки в середньому живуть 78 років, жінки близько 84.

Ткаченко також назвала причини ранньої смерті українців. Перш за все, йдеться про соціальні причини, зокрема про схильність чоловіків до шкідливих звичок – алкоголю і куріння, байдужість до власного здоров'я, несвоєчасні візити до лікаря. Також чоловіки частіше виконують специфічну роботу, важку і небезпечну. Йдеться про виробництва, шахти, будівництва та робочі спеціальності, де потрібно піднімати важкі предмети.

ПРИМІТКА. Ці вправи можна розподілити між двома уроками при вивченні відокремлених додатків, щоб збалансувати медіаграмотність із вивченням мовної теми.

Для приміток:

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ. Напишіть висловлення, яке стане відповіддю на велике питання, поставлене на початку уроку: якими способами та з якою метою ЗМІ забарвлюють реальність, викривляють факти, подаючи нам новини? Використайте в реченнях відокремлені додатки, означення та обставини.

ДЖЕРЕЛА

1. Журналістські стандарти: інформаційна довідка <https://imi.org.ua/monitorings/jurnalistiski-standarti-informatsiyna-dovidka/>
2. Ми всі помremo! Моніторинг теленовін 20–25 серпня 2018 року <https://detector.media/shchodenni-telenovini/article/165559/2018-08-31-mi-vsi-pomremo-monitoring-telenovin-2025-serpnya-2018-roku/>
3. МОЗ попереджає: без медреформи населення України скорочуватиметься <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2225067-moz-poperedzae-bez-medreformi-naselenna-ukraini-skorocuvatimetsa.html>
4. Історії ТСН. Україна в цифрах: за 27 років незалежності українців поменшало на 10 мільйонів https://www.youtube.com/watch?time_continue=129&v=16hoMeTA04o
5. «Лідирує в ЄС у скороченні населення»: названі причини демографічної кризи в Україні <https://styler.rbc.ua/ukr/zhizn/lidiruet-es-sokrashcheniyu-naseleniya-nazvany-1535278256.html>
6. Україна в цифрах. Що буде з населенням країни у найближчі десятиліття https://www.youtube.com/watch?time_continue=80&v=ef24tx4qso
7. Факти ICTV. Випуск 18.45. 13 юля <https://www.youtube.com/watch?v=DKtifaTPb7w&feature=youtu.be&t=916>

АВТОРКА: Діана Мельникова

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

Матеріали розроблені в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX за підтримки посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Використання матеріалів дозволене лише з некомерційною метою і за умови посилання на проєкт та IREX.